

Det handler om værdighed

- Børnerådets bud på en offentlig mobbepolitik

Resumé af Børnerådets forslag til en central indsats mod mobning:

Gennemgående for forslagene er, hvorledes vi sikrer **ansvar, viden** og **engagement** i arbejdet mod mobning i skolerne:

Elevens psykiske arbejdsmiljø skal beskyttes ved en særlig arbejdsmiljølov for børn i institutioner og skoler.

Skolelovgivningen præciseres og opstrammes så lærere og skoleledelse gøres ansvarlige for at modvirke mobning, når den opstår. (Mobberedskab)

Skolelovgivningen præciseres og opstrammes så lærere og skoleledelse gøres ansvarlige for at skabe et socialt miljø på skolen, der kan virke forebyggende overfor mobning.

Der arbejdes for at udvikle alle elevens ansvar for at bremse mobning. Her også den passive gruppe af elever i klassen.

Teori om socialt miljø og social intervention indføres som pensum på lærer- og pædagogseminarerne.

Der tilbydes efteruddannelseskursus til lærere og skoleledelse om forebyggelse af mobning.

Mobbeforskningen
intensiveres.

Det handler om værdighed

En person er mobbet, når han eller hun, gentagne gange og over en vis tid, bliver udsat for negative handlinger fra en eller flere personer.

Sådan lyder definitionen på mobning formuleret af den nordiske mobbeforsker Dan Olweus.

Og det er denne definition Børnerådet tager udgangspunkt i, når vi sætter fokus på den del af drilleriet, der indebærer grov chikane og forfølgelse af enkeltelever.

Mobning foregår især i skolen, og da skolegang er en offentlig opgave, er mobbeproblemet dermed også et offentligt anliggende. Og ansvar.

Det handler blandt andet om børns psykiske arbejds- og undervisningsmiljø. Børn i institutioner og skoler i Danmark er endnu ikke beskyttet af deres egen arbejdsmiljølov. Børnerådet mener, at en sådan lov vil være med til at sætte alvor bag vores krav om, at børn skal beskyttes mod krænkelser og nedværdigende handlinger. Derfor arbejder vi for oprettelsen af en arbejdsmiljølov for børn.

Dette notat handler om, hvordan vi som samfund kan stramme op og præcisere love, regler og praksis indenfor skoleområdet. Målet er at give skolerne redskaber i deres arbejde for at skabe et bedre socialt arbejdsklima for eleverne.

En fællesnævner for vores forslag er ANSVAR - og her sætter vi især fokus på skoleledelsens ansvar.

Mobning og fakta

To aktuelle undersøgelser blandt skolebørn i Danmark viser nøjagtig de samme resultater, hvad angår omfanget af mobning. WHO undersøgelsen (HBSC) fra 1998 blandt 5200 skolebørn i Danmark viser, at 25 pct. svarer ja til, at de bliver mobbet. Resultatet bekræftes i Børnerådets egen undersøgelse fra 1998 i 60 panelklasser (5. Klasser).

Hver fjerde elev - eller 6-7 elever i hver klasse - føler sig mobbet. Et tal Børnerådet finder meget højt sammenlignet med Sverige, hvor den identiske WHO undersøgelse viser, at hver 16. skolebarn i Sverige føler sig mobbet.

Vi mener, at forskellen bl.a. skyldes, at man i Sverige har en årelang tradition for en offentlig mobbepolitik. Denne linje afspejler sig i en lang

række skoler, der har udviklet et meget konkret mobbeberedskab.

Endvidere viser den danske WHO undersøgelse, at der er meget stor forskel i mobbehypigheden fra skole til skole. Forskellen hænger antagelig samme med, om skolerne tager mobning alvorligt eller ej.

Der er også skoler i Danmark, der har sat ind med en indsats mod mobning. Der er sikkert mange flere skoler, end vi umiddelbart kan give navnene på. Det er en indsats, der har ført til mindre mobning og mindre hærværk. Det er eksempelvis skoler som Ankermedets skole i Skagen, Stenderup skole i Juelsminde, Tullebølle skole på Langeland og Ødsted skole ved Vejle. (se nærmere omtale i: "Mobbedreng" udgivet af Børnerådet)

Eksemplerne fra både Sverige og Danmark understreger klart, at mobning ikke er resultatet af en naturlov - men noget, vi kan påvirke og ikke mindst: reducere kraftigt. Hvis vi sætter noget ind på det.

Børnerådets undersøgelse viser endvidere, at mobning især handler om de meget personlige ting. Jo mere en elev afviger fra de andre i fx udseende, hjemmeforhold og adfærd, desto mere er han eller hun udsat for mobning. Og de menneskelige konsekvenser er store!

Vi ved, at nogle af de mobbede børn ofte lever i stor social ensomhed. Da det sociale liv i almindelighed og forholdet til kammerater i særdeleshed er alt afgørende for en god og sund udvikling, kan en langvarig mobning sætte et alvorligt præg på det enkelte menneske i form af usikkerhed og manglende selvværd.

Vi ved også, at mobbede elever ofte får problemer, der følger dem siden hen som voksne, og som kan give betydlige vanskeligheder i deres tilværelse. Både uddannelsesmæssigt og i almindelighed. De er blevet "ramt" og har fået en grundlæggende tvivl om deres egen evne til at klare udfordringer. Hvis en sådan mobning står på i årevis – uden at nogen reelt griber ind – er det indlysende, at personen efterhånden må opleve, at der er en berettiget grund til mobning. Man begynder efterhånden at nedvurdere sig selv. Offerrollen begynder at tage form.

Mobning er imidlertid ikke kun noget, der handler om menneskelig nedværdigelse. Det er også noget, der drejer sig om undervisning og ikke mindst at få noget ud af undervisningen. At lære noget, kort sagt. Og ofrene for mobning får klart et mindre udbytte. De trives ikke i skolen, de kommer måske til at hade skolen – og dermed også alt det, skolen står for. Og det rækker også mange år frem og sætter måske sit præg på fremtidige muligheder.

Vi ved ligeledes fra Børnerådets undersøgelse, at knap 50 procent af mobningen foregår i klasseværelset. Sammenholdes dette med, at en del

af drilleriet handler om faglige ting - står vi overfor det faktum, at megen mobning foregår for øjnene af en voksen eller i hvertifald tæt koblet til den voksnes rolle i skolen. Vi må derfor tage en åben debat om, hvad det er, der i skolens form og indhold kan fremme elevernes chikane af hinanden.

Mobning og rettigheder

Der er undervisningspligt her i landet og undervisningspligten medfører pligt til at deltage i folkeskolens undervisning eller i en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.

Med andre ord er skoleelever dermed underkastet en pligt til at blive undervist. De er pligtsubjekter. Traditionelt set medfører det at være pligtsubjekt også, at man er rettighedssubjekt. Børnerådet vil gerne understrege, at vi også opfatter børn med denne dobbelthed: pligt og ret. I dette tilfælde handler retten om en skolegang under trykke former.

Man kan sige, at der er to faktorer, der sætter voksenansvaret i relief i en skolesammenhæng:

I menneskeretlig forstand har børn krav på særlig årvågenhed og beskyttelse, fordi de er afhængige af voksne.

For skolebørn skærpes dette krav om beskyttelse, fordi de på sin vis er tvunget til at gå i skole.

FN-Konventionen for Barnets Rettigheder - kaldet Børnekonventionen - indeholder en del artikler med relevans for rettigheder under skolegang og uddannelse. Og Danmark har ratificeret Børnekonventionen i 1991. Der er især fire artikler, der kan have relevans for mobbeproblematikken:

Artikel 3

1. I alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for socialt velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer, skal barnets tarv komme i første række.

Artikel 12

1. Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets

synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.

Artikel 28

2. Deltagerstaterne skal træffe alle passende forholdsregler for at sikre disciplinen i skolen administreres på en måde, der tilgodeser barnets værdighed som menneske og er i overensstemmelse med denne konvention.

Artikel 29

1. Deltagerstaterne er enige om, at uddannelsen af barnet skal have til hensigt at

(b) udvikle respekt for menneskerettigheder og for de principper, der er nedfældet i De Forenede Nationers Pagt.

Mobning og skolelovgivning

Der er ikke nogen af de centrale nedskrevne retsformuleringer indenfor skoleområdet, der direkte handler om mobning. Men forbindelsen til mobning er ikke særlig fjern i de forskellige tekster.

I folkeskolelovens formålsparagraffer kan der således indfortolkes en indsats mod mobning ud fra den forudsætning, at de opstillede målsætninger ikke kan nås, såfremt mobning finder sted.

§ 1, stk 2. Folkeskolen må søge at skabe sådanne rammer for oplevelse, virkelyst og fordybelse, at eleverne udvikler erkendelse, fantasi og lyst til at lære, således at de opnår tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk 3, 2. Og 3. Pkt. Skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i samfundet med frihed og folkestyre.

Skolens undervisning og dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed, ligeværd og

demokrati.

Formålsparagrafferne har karakter af hensigtserklæringer, der er malet med en bred pensel. Da lovens forarbejder samt andre retskilder ikke giver et klarere billede, er det i praksis op til den enkelte lærer og skoleledelse, om de opfatter en indsats mod mobning som en pligt, fordi det falder inden for skolens formålsparagraf.

Samtlige tilgængelige kilder, folkeskoleloven, folketingsdebatterne, bemærkninger, cirkulærer, notater osv. er præget af "kvalitetstankegangen". De peger i retningen af, at man ønsker at forbedre folkeskolens faglige niveau gennem mere effektiv undervisning, flere timer, standpunktskarakterer osv. Intet sted omtales en forbedring af elevernes psykiske miljø som et middel til at forbedre også det faglige niveau.

Et andet fælles træk for det meste skolelovgivning og de dertil udarbejdede cirkulærer og bekendtgørelser, bærer præg af at være regler, der alene tilgodeser den voksnes (underviser- og skoleledelsens) behov for ro og orden. Kun med en vis anstrengelse kan elevernes behov indfortolkes.

Børnerådet vil derfor foreslå, at skolelovgivningen præciseres og opstrammes, så et ansvar for mobning gøres klart. Vi foreslår at:

Lærere og skoleledelse gøres ansvarlige for at modvirke mobning, når den opstår (reaktiv).

Lærere og skoleledelse gøres ansvarlige for at skabe et socialt miljø på skolen, der kan virke forebyggende over for mobning (proaktiv).

Formålet med præciseringen skal primært tage udgangspunkt i elevernes behov for en værdig behandling. Børnerådet tror, at en sådan præcisering vil afspejle sig positivt i undervisningen og i samspillet mellem børn. Så det bliver en god skole at være i - og en god skole at lære i.

Børnerådet foreslår endvidere, at undervisningsministeren bruger sine beføjelser til at udstede vejledninger mv. hvor ansvaret for mobning udspecificeres nærmere.

Fordelen ved en mere direkte lovgivning er, at mobbeindsatsen gøres til en tydelig lovhjemlet pligt. Det er dermed ikke op til den tilfældige gode vilje, om der bliver gjort en indsats. Der er tale om et direkte krav, der udtrykker en samfundsmæssig forventning. Endvidere vil elever og forældre få et holdepunkt til at fastholde skolens ansvar. Og til selv at deltage i virkeliggørelsen af det. Alt i alt vil lovgivningen fungere som et

kraftigt signal om, at mobning ikke tolereres.

Mobning og elevansvaret

De voksne sætter rammerne for skolen - og de voksne bærer dermed primært hovedansvaret for, hvad der foregår indenfor rammerne. Men selvfølgelig handler ansvar også om elevernes ansvar for hinanden.

Børnerådet vil gerne fremhæve, at det her er vigtigt at tænke på alle elevers ansvar. Der er tradition for, når man beskæftiger sig med mobning, alene at tage udgangspunkt i de direkte involverede: mobberne og de mobbede. Alle de mange undersøgelser om mobning viser imidlertid, at den største gruppe i klassen er dem, der hverken mobber eller bliver mobbet.

Det vil sige, at der i hver klasse sidder en stor midtergruppe, der ikke direkte er involveret. De er oftest passive tilskuere til det, der sker. De er måske berørt og føler med den, det går ud over. Men de gør ikke noget. Dermed er de med til at godkende mobningen. De legitimerer stiltiende handlingerne. Den gruppe elever skal vi også hjælpe. Til at komme ud over passiviteten. Vi skal gå foran – og få dem med ind i en konstruktiv indsats.

Børnerådets mobbeundersøgelse viser, at det især er hjælp fra andre elever, der kan stoppe mobning. Hjælpen fra kammeraterne er mere effektiv end hjælpen fra læreren. Derfor må vi gøre noget særligt ud af at få eleverne til at blande sig. På offerets side.

Hvis elevansvaret skal udvikles, er det imidlertid en hel nødvendig forudsætning at give eleverne reel indflydelse på den mobbepolitik, der sættes i værk. Og det drejer sig ikke kun om mere indflydelse til elevernes formelle demokratiske organer, men konkret og individuel indflydelse på de daglige beslutninger. Både i klassen og i skolen. Eleverne skal opmuntres til at komme med egne ideer til, hvad der kan gøres mod mobning, og skoleledelsen skal strække sig langt for at imødegå disse ideer.

At give eleverne en central rolle i arbejdet mod mobning har vist sig at give særdeles gode resultater. Således er det på nogle svenske skoler elever, der tager sig af personlige mobbe samtaler med andre elever. Her lykkes det at bremse mobningen inden, den får rigtig fat (se videre i: "Mobbedreng", udgivet af Børnerådet).

Indflydelse og medbestemmelse giver ansvar og forpligtelse over for regler og adfærd mod mobning. Man får ejerfølelse, når man selv har været inddraget.

Elevernes egne demokratiske organer som elevråd og evt. sikkerhedsråd

skal samtidig understøttes og respekteres som en ligeværdig medspiller.

Mobning og viden

Et arbejde mod mobning starter med indsigt og erkendelse. Derfor må lærere også have en sikker viden om klassen som et socialt miljø, med værdier, normer, roller, regler – og hakkeorden. En skoleklasse har sin egen sociale struktur, med gruppedannelse, ledelse og skjulte dagsordener.

Mobning handler om udstødning og marginalisering. En indsats mod mobning drejer sig om en social intervention. Sommetider også om krisehjælp, men mest om viden og menneskelighed.

Derfor skal lærere have de nødvendige forudsætninger for at kunne håndtere denne udfordring og gribe ind med relevante og konstruktive strategier.

Børnerådet foreslår derfor, at:

1. Teori om socialt miljø og social intervention indføres som pensum på lærer- og pædagogseminarerne.

Tilbud om efteruddannelseskursus til lærere og skoleledere - om forebyggelse af mobning.

2. Mobbeforskningen intensiveres: vi mangler specifik viden, der kan anvendes i tilrettelæggelse af indsatser mod mobning. Der er områder, der kræver særlig fordybelse som fx pige- og drengemobning, sammenhæng mellem selvværd og mobning, og de faktorer, der henholdsvis fremmer og hæmmer mobning.

Mobning og engagement

Da mobning især udspiller sig i skolemiljøet - er skolerne det vigtigste led i en mobbeindsats. Og lærerne de vigtigste formidlere. Der er som nævnt allerede på en del skoler indført en aktiv mobbepolitik. Børnerådet gennemgår i bogen "Mobbedreng" en del af de modeller, der ligger til grund for en sådan indsats. Fælles for dem er en erkendelse af, at skolen skal formulere sit værdigrundlag, og at dette grundlag skal synliggøres. Det skal præge dagligdagen og opleves forpligtende i det sociale samspil – mellem elever og lærere og mellem børn indbyrdes.

Det handler eksempelvis om følgende:

Sociale færdselsregler udarbejdes i fællesskab med eleverne.

Indførelse af nye fag på skemaet som fx medansvarlighed

Bevidst arbejde med selvværdsstræning.

Mediation - konflikthåndteringsredskaber til eleverne.

Elever som de centrale mobberådgivere.

Enkelte faktorer går igen de steder, hvor det er lykkedes at vende udviklingen. Det drejer sig eksempelvis om:

At det er den lange proces, der giver synlige resultater fremfor enkeltstående initiativer. Der er tale om en permanent indsat mere end et tidsmæssigt afgrænset initiativ.

Samarbejde med eleverne står centralt.

Udvikling af både mobberedskab og mobbeforebyggelse. Altså hvad gør man, når konflikten står på - og hvad gør man for at undgå fremtidige mobbekonflikter.

Dynamisk samspil mellem skole og hjem.

[Tilbage til Børnerådets mobbeinitiativer](#)

eller

[Til forsiden af Børnerådets hjemmeside](#)